

DIDACTICA ISTORIEI
UN MANUAL PENTRU
PROFESORUL DE ISTORIE

ediția a III-a, revizuită și adăugită

Editura Paralela 45

Respect pentru oameni și cărți

PREFĂTĂ.....	5
PROGRAMA PENTRU TITULARIZARE LA DISCIPLINA ISTORIE	6
PROGRAMA PENTRU GRADUL II LA DIDACTICA ISTORIEI.....	19
CAPITOLUL I. ISTORIA CA OBIECT DE STUDIU.....	20
1.1. Interdisciplinaritatea și transdisciplinaritatea în predarea-învățarea istoriei	22
1.2. Interdisciplinaritatea în educație.....	24
CAPITOLUL II. OBIECTIVE ȘI COMPETENȚE ÎN PREDAREA ISTORIEI	33
CAPITOLUL III. PROIECTAREA DIDACTICĂ LA ISTORIE.....	39
3.1. Lecția de istorie	39
3.2. Proiectarea activității anuale la istorie.....	40
3.3. Proiectarea activității semestriale	41
3.4. Proiectul didactic.....	91
3.5. Cercul de istorie	112
CAPITOLUL IV. METODE ȘI STRATEGII DIDACTICE ÎN PROCESUL DE PREDARE-ÎNVĂȚARE	113
4.1. Metode active	114
4.2. Metode pasive	125
4.3. Metode didactice semiactive	127
4.4. Strategii didactice moderne în cadrul orelor de istorie.....	131
CAPITOLUL V. MIJLOACELE DE ÎNVĂȚĂMÂNT ȘI ROLUL LOR ÎN PREDAREA-ÎNVĂȚAREA ISTORIEI	136
5.1. Definiție.....	136
5.2. Funcțiile mijloacelor de învățământ	136
5.3. Clasificarea mijloacelor de învățământ. Avantaje și dezavantaje ale acestora în procesul didactic	137
5.4. Exemplu de aplicare a mijloacelor de învățământ la istorie	138
CAPITOLUL VI. CONȚINUTUL ȘTIINȚIFIC.....	140
6.1. Planul de învățământ	140
6.2. Programele școlare	141
6.3. Manualele alternative	154
CAPITOLUL VII. EVALUAREA ȘCOLARĂ	157
7.1. Funcții ale evaluării.....	158
7.2. Forme de evaluare	158
7.3. Strategii de evaluare	159
7.4. Metode de evaluare	161
7.5. Testul docimologic	165
7.6. Factori perturbatori/erori de evaluare școlară.....	181
CAPITOLUL VIII. BINOMUL EDUCAȚIONAL PROFESOR-ELEV	184
CAPITOLUL IX. ACTIVITĂȚI EXTRASCOLARE ȘI EXTRACURRICULARE.....	189
CAPITOLUL X. POLITICI EDUCAȚIONALE ȘI PRINCIPII PROMOVATE DE CONSILIUL EUROPEI.....	199
ANEXE.....	211
BIBLIOGRAFIE	239

PROGRAMA PENTRU TITULARIZARE LA DISCIPLINA ISTORIE

A. NOTĂ DE PREZENTARE

Activitatea profesorului de ISTORIE se concentrează pe formarea și dezvoltarea la elevi, a unor competențe generale și specifice, corelate cu cele opt competențe europene cheie și pe formarea unui comportament civic și a deprinderilor de a învăța pe tot parcursul vieții.

În proiectarea activităților didactice și pe parcursul desfășurării acestora, cadrul didactic trebuie să țină seama de particularitățile dezvoltării psihologice și de vârstă ale elevilor, de resursele materiale și umane avute la dispoziție și de idealul de dezvoltare a societății românești, în context european.

Studiul istoriei se concentrează pe înțelegerea specificului disciplinei și a cunoașterii de tip istoric. Oferta de cunoaștere pe care o face istoria ca disciplină de învățământ își propune să stimuleze interesul pentru acest domeniu, să asigure condițiile necesare pentru învățarea permanentă.

Prezenta programă se adresează candidaților care se prezintă la concursul pentru ocupare a posturilor didactice/ catedrelor declarate vacante/rezervate în învățământul preuniversitar de stat, la disciplina ISTORIE și care au absolvit facultăți de acest profil.

Conținutul și competențele sunt elaborate în aşa fel încât să răspundă schimbărilor impuse de noua abordare curriculară a proiectării și a realizării activităților didactice, ele fiind concepute în conformitate cu abordarea curriculară de tip sistemic.

Programa răspunde cerințelor profilului absolventului de învățământ superior, care urmează să fie încadrat pe un post didactic, specialitatea ISTORIE, în învățământul preuniversitar.

Acest profil presupune cunoașterea conținuturilor științifice fundamentale, a tendințelor noi în evoluția disciplinei de învățământ ISTORIE, aplicarea noilor direcții ale didacticii generale și ale metodicii predării-învățării-evaluării ISTORIEI. De asemenea, presupune probarea capacităților necesare pentru proiectarea, realizarea și evaluarea activităților didactice, demonstrarea abilităților de comunicare, empatice și de cooperare necesare realizării actului educațional.

B. COMPETENȚELE PROFESORULUI DE ISTORIE

Competențele profesorului de ISTORIE, pe care trebuie să le dovedească în procesul de predare-învățare-evaluare și care vor fi dezvoltate pe tot parcursul activității profesionale, sunt:

- Abordarea surselor și a temelor istorice prin intermediul multiperspectivității;
- Aplicarea metodelor și tehnicilor specifice istoriei în abordarea surselor și a temelor de specialitate;
- Analizarea schimbărilor din istorie prin aplicarea metodelor și tehnicilor specifice științelor istorice;

- Înțelegerea principiilor didactice în specialitatea ISTORIE;
- Construirea unor demersuri didactice interactive prin adecvarea strategiilor la conținuturi;
- Utilizarea documentelor școlare reglatoare în activitatea didactică;
- Proiectarea și realizarea demersului didactic: intra-, inter-, multi-, transdisciplinar în ceea ce privește interpretarea faptelor istorice;
- Proiectarea și realizarea evaluării competențelor dobândite de elevi în condițiile asigurării calității actului educațional;
- Adekvarea demersurilor didactice la sistemul de educație asistată de calculator, la particularitățile de vârstă ale elevilor în condițiile asigurării calității actului educațional;
- Conceperea unor modalități de instruire operaționale în care să predomine climatul interactiv, de cooperare, stimulativ, cu scopul creșterii eficienței rezultatelor activităților didactice.
- Proiectarea și realizarea procesului de predare-învățare-evaluare având la bază centrarea activității pe elev și formarea competențelor;
- Dezvoltarea unui comportament civic activ, deschis societății democratice, pluraliste;
- Dezvoltarea și consolidarea practicilor didactice prin care istoria contribuie la educarea pentru o cetățenie democratică, europeană;
- Asigurarea complementarității educației formale, nonformale și informare prin transferabilitatea cunoștințelor de la ISTORIE în diverse situații.

C. TEMATICA ȘTIINȚIFICĂ PENTRU DISCIPLINA ISTORIE

1. Orientalul Antic (Mesopotamia, Egipt, Palestina);
2. Lumea greacă (secolele al VI-lea – al IV-lea î.Hr.);
3. Geto-daci;
4. Statul roman (Republica, Principatul, Imperiul, Dominatul);
5. Etnogeneza românilor;
6. Creștinismul – de la origini la Marea Schismă;
7. Geneza și organizarea statului în spațiul românesc în Evul Mediu;
8. Lumea bizantină (secolele al VII-lea – al XV-lea);
9. Stat și societate în Europa Occidentală în Evul Mediu;
10. Lumea islamică (secolele al VII-lea – al XVI-lea);
11. Românii în „cruciada târzie” (secolele al XIV-lea – al XVI-lea);
12. Renașterea și Reforma;
13. Marile descoperiri geografice;
14. Absolutismul în secolele al XVI-lea – al XVII-lea (Franța, Anglia, Rusia);
15. Spațiul românesc – între medieval și modern (secolele al XVII-lea – al XIX-lea);
16. Iluminismul – ideologie și acțiune (Marea Britanie, SUA, Franța);
17. Apariția lumii moderne. Revoluția industrială;
18. Secolul al XIX-lea – „secolul națiunilor”;
19. Constituirea României moderne;
20. Societate, ideologii, viață politică în România până la Primul Război Mondial;

21. Români din afara granițelor (secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea);
22. Primul și al Doilea Război Mondial;
23. Participarea României la cele două conflicte mondiale;
24. 1918 la români: Marea Unire;
25. Lumea interbelică. România între cele două războaie mondiale;
26. Lumea postbelică – de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial la începutul mileniului al III-lea;
27. Cultura română – evoluție și particularități în cultura universală (secolele al XVIII-lea – al XX-lea);
28. Regimul comunist din România;
29. România: 1989 – la începutul mileniului al III-lea.

D. BIBLIOGRAFIE OBLIGATORIE PENTRU TEMATICA ȘTIINȚIFICĂ

- Academia Română, *Istoria Românilor* (tratat), volumele 1-9, București, 2001-2008, capitolele referitoare la tematica concursului.
- Barber, J., *Istoria Europei Moderne*, București, Edit. Lider, 1998.
- Bărbulescu, M., Deletant, D., Hitchins, K., Papacostea, S., Teodor, P., *Istoria României*, Edit. Corint, București, 2002.
- Berindei, D., *Cultura națională română modernă*, Edit. Eminescu, București, 1996.
- Bernstein, S., Milza, P., *Istoria Europei*, volumele 1-5, Edit. Institutul European, Iași, 1998-1999.
- Bloch, R., Cousin, J., *Roma și destinul ei*, volumele 1-2, Edit. Meridiane, București, 1988.
- Brătianu, Gh., *Traditia istorică despre întemeierea statelor românești*, Edit. Eminescu, București, 1980.
- Brezeanu, S., *O Istorie a Imperiului Bizantin*, Edit. Meronia, ediția a II-a, București, 2007.
- Brown, T.G., Shi, D.E., *America. O istorie narativă*, Edit. Enciclopedică, volumele 1-3, București, 1996.
- Carpentier, J., Lebrun, F., *Istoria Europei*, Edit. Humanitas, București, 1997.
- Chamoux, Fr., *Civilizația greacă*, vol. 1-2, Edit. Meridiane, București, 1985.
- Chamoux, Fr., *Civilizația elenistică*, vol. 1-2, Edit. Meridiane, București, 1985.
- Chaunu, P., *Civilizația Europei în Secolul Luminilor*, vol. 1-2, Edit. Meridiane, București, 1986.
- Constantiniu, F., *O istorie sinceră a poporului român*, ediția a III-a, Edit. Univers Enciclopedic, București, 2003.
- Courtois, S.T., *Cartea neagră a comunismului*, Edit. Humanitas, București, 1998.
- Deletant, D., *România sub regimul comunist*, Edit. Humanitas, București, 1997.
- Drâmba, O., *Istoria culturii și civilizației*, ediția a II-a, Edit. Saeculum 10 și Edit. Vestala, 13 vol., București, 2008.
- Fontaine, A., *Istoria Războiului Rece*, vol. 1-4, Edit. Militară, București, 1991.

- Hitchins, K., *România 1774 - 1866*, Edit. Humanitas, București, 1998.
 - Hitchins, K., *România 1866 - 1947*, Edit. Humanitas, București, 1996.
 - *Istoria Universală (Larousse)*, vol. I-III, Edit. Univers Enciclopedic, București, 2005-2006.
- McCauley, M., *Rusia, America și Războiul Rece (1949-1991)*, Polirom, Iași, 1999.
 - Pop, A.I., Bolovan, I., *Istoria României. Compendiu*, Institutul Cultural Român – Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2005;
 - Popa, I-A, Nagler, Th. (coord.), *Istoria Transilvaniei*, vol. I (până la 1541), ediția a II-a, Institutul Cultural Român, Cluj-Napoca, 2009.
 - Randell, K., *Reforma catolică și Contrareforma*, Edit. All, București, 2001.
 - Scurtu, I., Buzatu, Gh., *Istoria românilor în secolul XX*, Edit. Paideia, București, 1999.
 - Sourdel D., Sourdel-Thomine, J., *Civilizația Islamului Clasic*, volumele 1-3, Edit. Meridiane, București, 1975.
 - Soulet, J. F., *Istoria comparată a statelor comuniste*, Edit. Polirom, Iași, 1999.

E. TEMATICA PENTRU METODICA PREDĂRII PENTRU DISCIPLINA ISTORIE

1. Istoria ca obiect de studiu în învățământul preuniversitar

- Curriculumul pentru istorie: planuri-cadru, programe școlare de istorie, manuale școlare, auxiliare didactice etc.;

2. Competențele în predarea-învățarea istoriei

3. Valori și atitudini

4. Raportul dintre competențe, valori și atitudini și conținutul științific al disciplinei

5. Demersul didactic la istorie

- Concepte, probleme de atins, teme și domenii de conținut;
- Metode și tehnici de predare-învățare a istoriei;
- Resurse didactice;

6. Proiectarea didactică la istorie

7. Evaluarea

8. Relația profesor-elev în procesul de predare-învățare-evaluare

F. BIBLIOGRAFIA OBLIGATORIE PENTRU METODICA PREDĂRII ISTORIEI

- *** *Planuri-cadru de învățământ valabile în învățământul preuniversitar.*
- *** *Programele școlare pentru istorie: clasele a IV-a – a XII-a.*
- *** *Manualele alternative pentru disciplina Istorie*, clasele a IV-a – a XII-a cuprinse în *Catalogul manualelor școlare valabile în anul școlar în care se susține concursul*.
- Adăscăliței, F., Bercea, M., Dumitrescu, D., Lazăr, L., Manea, M., Popescu, M., *Elemente de didactica istoriei*, Edit. Nomina, București, 2010.

- Bolovan, S.P., *Didactica istoriei*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007.
- Cerghit, I., *Sisteme de instruire alternative și complementare. Structuri, stiluri și strategii*, ediția. a II-a , Edit. Polirom, Iași, 2008.
- Cerghit, I., 2006, *Metode de învățământ*, Edit. Polirom, Iași.
- Cerghit, I., Neacșu, I., Negreț, I., Pânișoară, I.O., Potolea, D., *Prelegeri pedagogice*, Edit. Polirom, Iași, 2001.
- Cucoș, C., *Pedagogie generală*, Edit. Polirom, Iași, 2000.
- Doicescu, R. (coord), *Ghid de evaluare pentru istorie*, SNEE, Edit. ProGnosis, București, 2001.
- Dumitrescu, D. (coord), *Ghid de evaluare – disciplina Istorie*, București, 2010.
- Felezeu, C., *Metodica predării istoriei*, ediția a II-a, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.
- *Ghid metodologic pentru aplicarea programelor de istorie, clasele a IV-a – a VIII-a*, Edit. Sigma, București, 2001.
- *Ghid metodologic pentru aplicarea programelor din aria curriculară „Om și societate”, învățământ liceal*, Edit. Sigma, București, 2001.
- Nicola, I., *Tratat de pedagogie școlară*, E.D.P., București, 2001.
- Stoica, A. (coord.), *Evaluarea curentă și examenele. Ghid pentru profesori*, Edit. ProGnosis București, 2001.
- Stoica, A., *Evaluarea progresului școlar. De la teorie la practică*, Edit. Humanitas Educațional, București, 2003.
- Tănăsă, Gh., *Metodica predării-învățării istoriei*, Edit. Spiru Haret, Iași, 1998.

Autori:

Dumitrescu Doru, inspector general, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului
Doicescu Rozalia Paula, consilier, Centrul Național de Evaluare și Examinare
Gavrilă Mariana-Letiția, inspector de specialitate, Inspectoratul Școlar Județean Brașov
Manea Mihai, inspector de specialitate, Inspectoratul Școlar al Municipiului București
Ochescu Maria, inspector management, Inspectoratul Școlar Județean Vâlcea
Păun Rodica, profesor, Colegiul Național „George Coșbuc”, Cluj-Napoca.

LA DIDACTICA ISTORIEI

Notă de prezentare

Prezenta programă pentru examenul de definitivare în învățământ se dorește un răspuns la noul context al formării pentru profesia didactică, dar și la modificările intervenite în curriculumul școlar specific disciplinei Istorie, în învățământul preuniversitar (gimnazial și liceal).

Programa este elaborată în acord cu legislația în vigoare, iar concepția, principiile și criteriile care stau la baza propunerilor tematice sunt următoarele:

- a) statutul și competențele aferente carierei didactice;
- b) eficacitatea practică și socială desfășurată de cadrul didactic în unitățile școlare, oferta de conținuturi ale cunoașterii asociată cu interesele de bază ale elevilor;
- c) diversificarea competențelor dobândite de cadrele didactice în cadrul procesului de formare continuă și dezvoltare personală;
- d) dezvoltarea și inovarea metodologică, prin reflecție asupra teoriei și practicii educaționale de la nivel național, respectiv raportarea la tendințele și modificările survenite în documentele europene.

Pregătirea cadrelor didactice pentru susținerea examenului de definitivare în învățământ trebuie să ofere profesorilor de istorie ocazii pentru:

- reactualizarea cunoștințelor dobândite în cursul formării inițiale în domeniul istoriei și al didacticii specialității;
- reflectarea asupra rolului disciplinei Istorie, cât și al disciplinelor de studiu din aria curriculară „Om și societate” în sistemul educațional, sugerând moduri în care pot fi aduse în dezbatere conținuturi actualizate referitoare la problemele societății contemporane;
- reflectarea critică asupra finalităților istoriei ca disciplină de studiu, respectiv contribuția acesteia la realizarea profilului absolventului;
- demonstrarea competențelor dobândite de cadrele didactice privind proiectarea și realizarea unităților de învățare, respectiv a secvențelor didactice, accentuarea caracterului practic-aplicativ al demersului didactic prin motivarea elevilor și realizarea unui management eficient al clasei, selectarea și folosirea creativă a resurselor didactice, centrarea demersului didactic pe elev prin abordarea nevoilor individuale în clasă, evaluarea elevilor (inițială, progresul, performanța);
- demonstrarea competențelor legate de domeniul istoriei prin utilizarea adecvată a conceptelor, a metodologiei specifice și selectarea critică a informației.

Programa pentru examenul de definitivare în învățământ cuprinde conținuturile științifice din istoria românilor, istoria universală și didactica istoriei, precum și referințele bibliografice corespunzătoare acestora.

Proba scrisă la istorie din cadrul examenului de definitivare în învățământ evaluatează o serie de competențe specifice profesorului de istorie, pe care acesta urmează să le demonstreze în activitatea didactică, precum:

- analizarea faptelor/proceselor istorice, utilizând limbajul de specialitate; compararea unor fapte/fenomene istorice din perspectivă ideologică, politică, economică, socială, culturală;
- explicarea continuității, schimbării și a cauzalității în cadrul faptelor/proceselor istorice;
- argumentarea unor opinii/puncte de vedere referitoare la fapte/procese istorice;
- aplicarea metodelor și tehnicilor specifice istoriei în abordarea surselor istorice;
- analizarea programelor școlare de istorie în vederea aplicării personalizate a acestora în procesul didactic;
- construirea unor activități de învățare în concordanță cu competențele, valoările și atitudinile prevăzute în programe;
- aplicarea adecvată a unor strategii și metode specifice disciplinei care să reflecte o abordare centrată pe elev și pe formarea complexă a personalității acestuia;
- aplicarea unor instrumente și metode diverse pentru evaluarea competențelor specifice disciplinei Istorie;
- adecвarea activității de evaluare continuă la cerințele evaluărilor/examenelor naționale.
- examinarea critică a caracteristicilor diferitelor strategii didactice în vederea adaptării conceptelor și procedurilor de specialitate și a resurselor utilizate la grupul de elevi și la obiectivele învățării;
- identificarea diferitelor perspective asupra istoriei ca disciplină școlară;
- identificarea structurii programelor de istorie pentru orientarea activității profesorului.

ISTORIE

Conținuturi tematice și referințe bibliografice

I. Istoria românilor

I.1. Antichitatea

- **Geto-daci** – civilizația geto-dacilor.
- **Dacia în epoca romană** – romanizarea spațiului daco-moesic, administrația romană în provincia Dacia, romanitate și creștinism, popoarele migratoare.
- **Etnogeneza românească în context european, continuitatea, perspective istoriografice.**

I.2. Evul Mediu

- **Geneza și organizarea statelor medievale în spațiul românesc:** structuri politice în secolele IX-XIII; constituirea statelor medievale Valahia și Moldova; Transilvania de la voievodat la principat, instituțiile statului medieval (Domnia, Biserica, organizarea militară, Adunările de stări), Transilvania de la dominația otomană la cea habsburgică.
- **Români în context internațional:** voievozii români în „cruciada târzie”, statut politico-juridic.

I.3. Epoca modernă

- **Tările Române în secolul al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea:** Iluminismul, transformări economice și social-politice; reformismul – fanarioții și iosefinismul; Regulamentele Organice și reformele domnilor regulamentari, Problema Orientală.
- **Constituirea României moderne:** Revoluția română de la 1848; constituirea și organizarea statului (problema românească și Europa 1848-1858; Unirea din 1859; reformele lui Al. I. Cuza; Constituția din 1866), Independența de Stat a României.
- **Stat, societate și cultură în România modernă (1866-1914):** Monarhia; Parlamentul; formarea și evoluția partidelor politice; activitatea guvernamentală; curente de idei privind formarea și evoluția civilizației române moderne; transformări economice și sociale (geneza și evoluția categoriilor sociale); instituțiile de cultură; cultura și viața cotidiană; români din afara granițelor (Transilvania, Banat, Peninsula Balcanică, Dobrogea, Basarabia, Bucovina);
- **Politica externă a României la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea;**
- **România și Primul Război Mondial (1914-1918).**

I.4. Epoca contemporană

- **România Mare:** context, cauze, etape, importanță.
- **România interbelică:** integrarea provinciilor românești; Constituția din 1923; sistemul politic (Parlamentul, Monarhia, partidele, activitatea guvernamentală); de la regimul democratic la regimul autoritar; politica externă; statutul minorităților;
- **România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial**
- **România după a doua conflagrație mondială (1945-1948); România lui Gh. Gheorghiu-Dej (1948-1965), Epoca Ceaușescu** (România socialistă 1965-1989), **Anul 1989.**
- **România în perioada Războiului Rece:** Alinierea la organismele aflate sub control sovietic (CAER; Tratatul de la Varșovia); deschiderea politiciei externe, izolarea României pe plan extern.
- **Transformări politice, economice și sociale în România după 1989.** Regimul politic democratic, Constituția din 1991, integrarea euro-atlantică.

Bibliografie:

Academia Română – *Istoria Românilor*, Vol. I-X, București, 2001-2013 – capitolele referitoare la tematica examenului.
Baciu, Nicolae, *Agonia României, 1944-1947*, București, 1991.
Bârzu, Ligia, Brezeanu, Stelian, *Originea și continuitatea românilor. Arheologie și tradiție arheologică*, București, 1991.